

Oponentský posudek disertační práce

Pavel Drnovský

Hmotná kultura šlechtických sídel v severovýchodních Čechách ve středověku a raném novověku

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta, Katedra archeologie

Celkem 407 str. (z toho 289 str. textu se 117 obr., obr. 118 až 233 v příloze).

Pavel Drnovský už během bakalářského a magisterského studia prokazoval vážný zájem o středověkou hmotnou kulturu a postupně rozvíjel svoje badatelské schopnosti. Už tehdy si sám našel nejen téma, ale i vhodný pramenný fond, získaný při pozapomenutém výzkumu v Třeboveticích. Výsledkem byla úspěšně obhájená práce a záhy i přínosná publikace.

Posuzovaná práce disertační se opět soustřeďuje na region, který je Pavlu Drnovskému blízký a který víceméně odpovídá dnešnímu Hradeckému kraji. Velmi dobrá znalost regionálních muzejních sbírek mu umožnila výběr těch fondů, které nejlépe vyhovují výchozímu záměru, totiž poznávání hmotné kultury šlechtických sídel v severovýchodních Čechách – nebo, chceme-li, každodenního života obyvatel těchto sídel od 2. poloviny 13. do počátku 17. století. Výběr se soustředil na osm lokalit (sedm hradů a jednu tvrz), k nimž jsou ještě přiřazeny „další zmiňované lokality“. Základní údaje o těchto lokalitách shrnuje samostatný oddíl disertační práce (str. 10–45). Kvalita tohoto výběru je podmíněna regionálními možnostmi, které zajisté nejsou nijak vynikající. Na druhé straně nebudeme pochybovat o tom, že k našim povinnostem patří využívání co nejširší pramenné základny, včetně fondů získaných třeba s jen skoupou dokumentací. Právě v severovýchodních Čechách lze velmi dobře ukázat, že fondy z pionýrských dob archeologie mohou mít dodnes nezastupitelnou hodnotu nejen pro naše domácí, ale i evropské bádání (zejména předměty ze Semonice a Batňovic).

Jádro disertační práce tvoří tři analytické kapitoly. První z nich (str. 46–102) se zabývá stolní a kuchyňskou keramikou ze dvou lokalit oddělených od sebe jen 4 km vzdáleností, z hradu Břečtejna (2146 kusů) a tvrze Javorníku (5026 kusů). Můžeme konstatovat, že z hlediska výzkumů v městském i hradním prostředí jde o malé kolekce, které provází skromná dokumentace nálezových souvislostí. Přístup, který Pavel Drnovský při analýze těchto kolekcí zvolil, lze chápat jako poznávací etudu, vytvářející hodnotné základy pro další

regionální práci. Zdůrazněme také, že Pavel Drnovský svůj přístup zcela přirozeně začleňuje do širšího kontextu poznávání středověké keramiky v českých zemích, v němž se velmi dobře orientuje. Pokud bychom měli pojmenovat nějaká závažná témata související s kuchyňskou a stolní keramikou na šlechtických sídlech, patřil by k nim určitě mechanismus zásobování hrnčířským zbožím. Základní představa předpokládá zásobování z ekonomicky dostupných výrobních (hlavně městských) center, toto „běžné“ zboží doplňují předměty prestižní, přinášené nadregionální směnou (kamenina atd.). Pavel Drnovský oprávněně konstatuje, že poznávání zásobovacích mechanismů v severovýchodních Čechách velmi citelně omezuje nedostatečné vyhodnocení nálezových souborů z městského prostředí, určitou pozornost této problematice však věnuje.

Druhá z analytických kapitol (str. 103–171) se zabývá kachli, především z už zmíněného hradu Břečtejna a tvrze Javorníku, k nimž přidává nálezy z dalších čtyř hradů (Kumburk, Brada, Bradlec, Pecka). Můžeme opět konstatovat, že Pavel Drnovský prokazuje důkladnou znalost dané problematiky, kapitola o kachlích je psána se zjevným zaujetím. Jak to tak bývá, tato pozitivní skutečnost vybízí k otázce jak dál, jaké jsou naše další poznávací možnosti, zvláště když proklamujeme zájem o každodenní život. Běžně například konstatujeme, že některé kachle mají poměrně nízkou výtvarnou hodnotu. Uvažované hodnocení platí pro kachle z Javorníku, tzv. méně hodnotné kachle ale pocházejí i z hradů Pecky a Kumburku. Daný jev měl zřejmě svou pozitivní stránku, můžeme se domnívat, že přispíval k většímu rozšíření otopných zařízení s kachli ve středověké společnosti. Potom by výskyt právě těchto kachlů měl svou poznávací hodnotu, přibližoval by nás totiž k hranicím dostupnosti kachlových otopných těles. Nečekejme přímočaré odpovědi, nicméně oprávněnosti tohoto hlediska nasvědčuje distribuce kachlů na hradě Kumburku, zahrnující tzv. méně hodnotné kachle v předpokládané strážnici. Velkým tématem zůstává výskyt těchto motivů na různých lokalitách, a zejména v různém sociálním prostředí. Také tomuto aspektu zůstáváme mnoho dlužni, jeho poznávání totiž prvotně závisí na všestranné nálezové evidenci. Mezi kachli, jež Pavel Drnovský shromáždil, považují za pozoruhodné korunní kachle s nápodobou písma. Byly známy už dříve, Pavel Drnovský ale jejich fond doplnil. Výskyt těchto kachlů lze chápat jako svědectví respektu k písmu, jenž přesahoval samotnou znalost písma. Příslušné kachle nadto známe z pozoruhodných hradních souvislostí. Na okraj dodejme, že při datačním vymezení by byla vhodná jistá opatrnost, Pavel Drnovský zachází

se vžitým datačním schématem, z novějších pražských výzkumů ale vyplývá, že produkce kachlů s pozdně gotickými motivy pokračovala i v polovině 16. století.

Třetí z analytických kapitol (str. 172–222) se zabývá kovovými nálezy z hradů Červená hora a Rotemberk, učiněnými při amatérských detektorových průzkumech. Česká archeologie k detektorovým průzkumům možná ještě hledá svoje stanovisko, snad už se ale vzdálila od výroků o půdních zlodějích, s nimiž se nejedná. Začlenění detektorových nálezů do posuzované práce lze jen uvítat, příslušná publikace bude znamenat jejich záchranu. Pavel Drnovský i v této kapitole prokazuje rozvinuté předpoklady pro poznávání středověké hmotné kultury. Vedle vcelku očekávatelných nálezů zaznamenejme artefakty, které nejspíše sloužily při terénních úpravách či práci na zahradě.

Posuzovanou práci uzavírají dvě shrnující kapitoly, napsané věcně a uvážlivě. Základní oporou se stávají kategorie vztažené k tzv. živé kultuře. Z jednotlivostí zaznamenejme, že z pěti lokalit jsou evidovány keramické přesleny (Bolkov, Kumburk, Pecka, Třebovětice, Vízmburk). Tato zdánlivě marginální informace je pozoruhodná, zdá se totiž, že v městském prostředí přesleny po 13. století úplně zmizely či významně ubyly, nadále ale zůstaly ve vesnickém prostředí.

*

Posuzovaná disertační práce Pavla Drnovského, *Hmotná kultura šlechtických sídel v severovýchodních Čechách ve středověku a raném novověku*, se vyznačuje přesvědčivým badatelským přínosem a plně odpovídá nárokům obvykle kladeným na daný druh prací. Proto jednoznačně doporučuji její obhajobu.

V Praze, 25. května 2017

Prof. Jan Klápště

Ústav pro archeologii

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy